

संस्कृतबालादर्शे द्वाविंशः पाठः ॥२२॥

शुकः = Parrot

किमिति	प्रायेण	अतीव	तस्मात्
why	mostly	very	therefore

अयं शुकः पञ्जरे बद्धस्तिष्ठति । पञ्जरं लोहस्य शलाकाभिः निर्मितम् । किमिति शुकाः पञ्जरे बध्यन्ते ? शुकाः खलु शिक्ष्यमाणाः स्फुटं भाषन्ते । अतः शुकान् गृहीत्वा जनाः पञ्जरे स्थापयन्ति शिक्षयन्ति च । शुकानां रूपमपि रुचिरम् । तेषां पक्षौ (पक्षः wing) हरितौ चञ्चुश्च लोहिता । केचन शुकाः चित्रावर्णाः सन्ति । तेऽतीव मनोहराः ॥ शुकाः प्रायेण ऊष्णदेशेषु जायन्ते । वृक्षाणां कोटरेषु पाषाणानां छिद्रेषु वा ते निवसन्ति । पक्कानि फलानि शालिं मरिचं च ते भक्षयन्ति । लवणं शुकानां विषम् । तस्मात् लवणेन मिश्रितं भक्ष्यं मा यच्छ शुकेभ्यः ॥

क) प्रश्नाः

१। कः कुत्र बद्धः तिष्ठति ? What and where stays bound ?

शुकः पञ्जरे बद्धः तिष्ठति = The parrot stays in the cage bound.

२। पञ्जरं कथं निर्मितम् ? = How is cage constructed ?

पञ्जरं लोहस्य शलाकाभिः निर्मितम् = The cage is constructed with iron wires.

३। शुकानां रूपं कीदृशम् ? = śukānām rūpam kīdrśam = how is the shape of the parrots ?

- शुकानां रूपं रुचिरम् = śukānām rūpaṁ ruciram = The shape of the parrots is delightful (pleasing) to look.
- ४। तेषां पक्षौ कीदृशौ ? teṣāṁ pakṣau kīdṛśau ? How do their two wings look ?
तेषां पक्षौ हरितौ teṣāṁ pakṣau haritau = Their two wings are green.
- ५। चञ्चुः कीदृशी ? cañcuḥ kīdṛśau ? How does the beak look ?
चञ्चुः लोहिता cañcuḥ lohitā = The beak is red.
- ६। अतीव मनोहराः शुकाः के ? atīva manoharāḥ śukāḥ ke ? What (kind) of parrots are very beautiful ?
केचन शुकाः चित्रवर्णाः च ते मनोहराः kecana śukāḥ citravarnāḥ ca te manoharāḥ. Certain parrots are with various colors and they are beautiful.
- ७। शुकाः प्रायेण कुत्र जायन्ते ? śukāḥ prāyeṇa kutra jāyante ?
Where the parrots are mostly born ?
शुकाः प्रायेण ऊष्णदेशेषु जायन्ते ॥ śukāḥ prāyeṇa ūṣṇadeśeṣu jāyante.
Parrots mostly are born in warm (hot) countries.
- ८। कुत्र ते निवसन्ति ? kutra te nivasanti ? Where do they live ?
वृक्षाणां कोटरेषु वा पाषाणां छिद्रेषु ते निवसन्ति vṛkṣāṇām koṭareṣu vā pāṣāṇām chidreṣu te nivasanti = They live in the hollow spaces of trees or holes of the rocks.
- ९। किं ते भक्षयन्ति ? kiṁ te bhakṣayanti ?
प्पक्कानि फलानि शालं मरिचं च ते भक्षयन्ति pakkāni phalāni śālaṁ maricaṁ ca te bhakṣayanti = They eat ripe fruit, paddy and chilli pepper.
- १०। किं शुकानां विषम् ? kiṁ śukānām viṣam ? What is poison for parrots ?
लवणं शुकानां विषम् lavaṇam śukānām viṣam = Salt is poison to the parrots.

ख) पञ्चन्, षट्, सप्तन्, अष्टन्, नवन्, दशन्, ---एतेषां संख्याशब्दानां रूपैः वाक्यानि

पूरयत । Complete the sentences with the forms five six, seven, eight nine and ten numbers.

१. इह - - बालकाः - - बालिकाश्च आगच्छन्ति Heregirls ...and boys come.

इह दश बालकाः दश बालिकाश्च आगच्छन्ति Here ten girls and ten boys come.

२. - - श्लोकानाम् अर्थं वर्णयत । Of ... verses tell (decribe) the meaning.

नव श्लोकानाम् अर्थं वर्णयत । Of nine verses tell (decribe) the meaning.

३. - - भृत्याः - -दिनैः तत् कर्म कुर्वन्ति

By.... servants in (by) days do that work.

अष्ट भृत्याः अष्ट दिनैः तत् कर्म कुर्वन्ति ।

Eight servants by (for) eight days do that work.

४. अस्यां वीथ्यां - - गृहाणि सन्ति On this way there arehouses.

अस्यां वीथ्यां सप्त गृहाणि सन्ति । On this way(street) there are seven houses.

५. प्रभुः - - भृतेभ्यः वेतनम् अयच्छत्

The king gave money toservants.

प्रभुः षट् भृतेभ्यः वेतनम् अयच्छत् ।

The king gave money to six servants.

६. पाण्डोः--पुत्राः अजायन्त । Of Pāṇḍusons were born.

पाण्डोः पञ्च पुत्राः अजायन्त । Of Pāṇḍu five sons were born.

ग) पठत ---:---- ते + अतीव = तेऽतीव, भूयः + अपि = भूयोऽपि , नद्यः + अपि

= नद्योऽपि , सखायौ + आस्ताम् = सखायावास्ताम् ॥

घ) रमणीय शब्दस्य रूपैः वाक्यानि पूरयत Fill the sentences with forms of the word 'ramaniiya' (which is an adjective).

१. अयं -----अश्वः ।

अयं रमणीयः अश्वः This is a (pleasing) or delightful horse.

२. एषा ----- लता

एषा रमणीया लता This is delightful creeper.

३. एतत् ----- पुष्पम् ।

एतत् रमणीयं पुष्पम् । This is a delightful flower.

४. इमे ----- पात्रे

इमे रमणीये पात्रे These two delightful vessels.

५. एतानि ----- फलानि

एतानि रमणीयानि फलानि These are delightful fruits.

६. शुकाः----- खगाः

शुकाः रमणीयाः खगाः Parrots are beautiful (pleasing) birds.

ङ) Note that adjectives must agree with their nouns in gender, number, and case e.g. पाठालयः निर्मितः । पाठशाला निर्मिता । पञ्जरं निर्मितं ।

च) " रभ् धातोः " (to begin) (आत्मनेपदी) लोट् रूपाणि ।

प्र. पु. रभतां रभेतां रभन्तां

म. पु. रभस्व रभेथां रभध्वं

उ. पु. रभै रभावहै रभामहै

शब्दसंग्रहः śabdasaṅgrahaḥ = Vocabulary

शुकः śukaḥ = *m* parrot

किमिति kimiti = *in* why?

प्रायेण prāyeṇa = *in* mostly

अतीव atīva = *in* very, much

तस्मात् tasmāt = *in* therefore

पञ्जरम् pañjaram = *n* cage

लोहं loha = *m.n.* iron

or any metal

शिक्ष्यमाणाः śikṣyamāṇāḥ = *a.m.*

being taught

स्फुटं sphuṭam = *in* distinctively

भाषन्ते bhāṣante = *A.* they speak

रुचिरं ruciram = *a.n.* charming

हरितः haritaḥ = *a.m.* green

चञ्चुः cañcuḥ = *f* beak

लोहिता lohita = *a.f.* red

मनोहराः manoharāḥ = *a.m.* lovely

जायन्ते jāyante = *A* are born

कोटरम् koṭaram = *n* hollow of a tree

पाषाणः pāṣāṇaḥ = *m* stone

छिद्रम् chidram = *n* hole

पक्कः pakkaḥ = *a.m.* ripe

शालिः śāliḥ = *f* paddy

मरिचं maricaṁ = pepper

(here meaning chilli)

मिश्रितं miśrita = *a.* mixed with

लवणम् lavaṇam = *n* salt

मा mā *in* यच्छ *A.* yaccha = do not give